

Posthemman i Nolaskogs

Våra jordeböcker ger rätt fylliga uppgifter om postböndernas situation. Här några exempel.

Enligt 1802 års jordebok innehades hemman av följande postbönder:

Nätra socken

- Bölen nr 1. Jan Larsson, 6 5/8 seland
» » 2. Jon Jansson, 6 5/8 seland.

Själévads socken

- Wästerås eller Wäster-Åhs nr 2. Olof Mårtensson, 6 63/116 seland
» » » » 2. Erik Jansson, 7 79/116 seland
» » » » 2. Olof Persson, 5 20/29 seland

Arnäs socken

- Täfra nr 3. gästgivare Seth Ödmark, 12 1/8 seland
» » 3. Nils Persson, 6 1/16 seland
» » 3. Anders Svensson, 6 1/16 seland

Grundsunda socken

- Gideåbacka nr 1. fru landskamrerare Westman, 3 1/2 seland
Fillingen nr 1. Jan Ersson, 11 seland

Bönderna i Bölen körde posten två gånger i veckan till Docksta i Vibygerå socken och två gånger till Wäster-Åhs, sammanlagt 7,5 mil i veckan och 390 mil per år. Gästgiveri fanns i Spjute.

Landsvägspostiljon i norra Sverige omkring år 1900. Vinteruniform.

Bönderna i Wäster-Åhs körde posten två gånger i veckan till Bölen och två gånger till Täfra, sammanlagt $8\frac{3}{4}$ mil i veckan och 429 mil per år. Gästgiveri fanns i Hörnäs.

Bönderna i Täfra körde posten två gånger i veckan till Wäster-Åhs och två gånger till Gideåbabcka, sammanlagt $5\frac{3}{4}$ mil i veckan och 299 mil per år. Gästgiveri fanns i Brösta-Täfra.

Bonden i Gideåbacka körde posten två gånger i veckan till Täfra och två gånger till Fillingen, sammanlagt 4 mil i veckan och 208 mil per år. Gästgiveri fanns i Önska.

Bonden i Fillingen körde posten två gånger i veckan till Gideåbacka och två gånger till Mo i Nordmalings socken, sammanlagt 6 mil per vecka och 312 mil per år.

Postböndernas ersättning utgjorde dels frihet från rotering, d. v. s. den skyldighet som åvilade bonden att tillsammans med andra jordbrukare i byn underhålla en soldat eller båtsman inom »roten», dels befrielse från vissa hållskjutsdagar à 24 skilling. Hållskjuts innebar sedan 1600-talet en skyldighet för bönderna att mot betalning utföra skjutsar för resandes räkning, då gästgivarens skjutsningsskyldighet vor otillräcklig. Dessa håll- eller reservskjutsar avskaffades först 1878.

Postbönderna var även befriade från krono- och militärskjutsar. Dessa olika friheter taxerades i pengar. Till detta kom den kontanta årliga skjutsersättningen (postlegan), som dels utgick för de ordinarie postskjutsarna, dels för ett mindre antal extra postskjutsar. Legan var 8 skilling per mil, vilken dock höjdes till 16 skilling.

År 1830 utgick följande ersättningar till postbönderna:

Till postbönderna i Docksta, Vibyggerå socken, sammanlagt kontant 97 riksdaler 42 skilling, därtill uppskattades de tidigare nämnda friheterna till 18 riksdaler 36 skilling.

D:o till postbönderna i Bölen, Nätra socken, sammanlagt kontant 149 riksdaler + uppskattade friheter 23 riksdaler 6 skilling.

D:o till postbönderna i Wäster-Åhs, Själevads socken, sammanlagt kontant 170 riksdaler + uppskattade friheter 30 riksdaler 44 skilling.

D:o till postbönderna i Täfra, Arnäs socken, sammanlagt kontant 104 riksdaler + uppskattade friheter 36 riksdaler 43 skilling.

D:o till postbonden i Gideåbacka, Grundsunda socken, sammanlagt kontant 106 riksdaler 23 skilling + uppskattade friheter 6 riksdaler 41 skilling.

D:o till postbonden i Fillingen, Grundsunda socken, sammanlagt kontant 154 riksdaler 24 skilling + uppskattade friheter 15 riksdaler.

Till saken hör att dessa postbönder bodde i närheten av den allmänna vägen och ej långt från gästgivargårdarna. Både Fillingen och Gideåbacka betecknas som enstaka hemman.

*Landsvägspostil-
jon omkring år
1900. Sommar-
uniform.*

I ett brev av den 29/12 1870 ställt till Kungl. Maj:ts Befallningshavande i Västernorrlands län skrev postverkets chef Wilhelm Roos följande: »Med anledning av vad som uti Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till Generalpoststyrelsen av den 19 sistlidna augusti ifråga om postskjutsens skiljande från jordbruket, stadgas därom, att den skyldighet att biträda med de allmänna posternas fortskaffande, som hittills ålegat posthemmanen i riket, skall med utgången av innevarande år helt och hållet upphöra, emot åliggande för posthemmanen att fullgöra de onera (skatter), från vilka de hittills varit i egenskap av posthemman befriade, har Generalpoststyrelsen under den 15 sistlidne september anbefallt postinspektoren i Härnösand att om

denna Kungl. Maj:ts nådiga föreskrift underrätta innehavarna av de posthemman inom länet, vilka är postföring underkastade.

Postföring utgöres för närvarande av följande posthemman inom länet:

Näs nr 2, $2\frac{5}{8}$ mantal, skatte i Säbrå socken

Nässland nr 1 och 2, $41/42$ mantal i samma socken

Mörtsal nr 1, $23/48$ mantal skatte, och nr 2, $3/8$ mantal skatte i

Högsjö socken

Skullersta nr 3, $19/8$ mantal skatte i Nora socken

Utvik nr 1, $5/12$ mantal skatte i Ullångers socken

Docksta nr 1, $23/48$ mantal skatte i Vibyggerå socken

Böle nr 1, $53/96$ mantal skatte i Nätra socken

Westra-Åhs nr 4, $239/288$ mantal skatte i Själevads socken

Täfra nr 3, $1\frac{1}{96}$ mantal skatte i Arnäs socken

Gideåbabcka nr 1, $7/48$ mantal skatte i Grundsunda socken

Fillingen nr 1, $11/24$ mantal skatte i samma socken.»

Därmed var posthemmansinstitutionen ett förgånget kapitel.

Sedan postbönderna upphört med postbefordringen, antog Generalpoststyrelsen entreprenörer för denna transport. I många vall var det gästgivare, som utförde dessa skjutsar.

Det var dock många entreprenörer, som sade upp sina kontrakt under 1870-talet, varför Generalpoststyrelsen gjorde många hänvändelser till länsstyrelsen i Härnösand med framställning, att den skulle anmoda gästgivarna att ställa behövt antal hästar och åkdon till förfogande till dess entreprenaderna var ordnade. För de gästgiverier, som måste anlitas, föreslog Generalpoststyrelsen år 1873 en skjutsersättning på 2 riksdaler 50 öre per mil.

Fr. o. m. 1873 skulle också postföringen å sträckan Härnösand-Haparanda utökas till tre turer i veckan.